

MỘT VÀI NÉT TƯƠNG ĐỒNG TRONG HỆ THỐNG NHÂN VẬT Ở HAI TIỂU THUYẾT ĐẤT VỠ HOANG CỦA MIKHAIN SÔLÔKHÔP VÀ BẢO BIÊN CỦA CHU VĂN

Đoàn Đức Hải

Trung tâm Đào tạo từ xa - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Mục tiêu của bài báo này là chỉ ra những nét tương đồng cơ bản nhất về hệ thống nhân vật trong hai tác phẩm *Đất vỡ hoang* của Mikhail Sôlôkhốp và *Bảo biên* của Chu Văn. Để đạt được mục đích trên, tác giả có sử dụng một số phương pháp nghiên cứu như khảo sát, thống kê, so sánh – lịch sử trong đó đối chiếu so sánh trên cơ sở những khái niệm cơ bản của lý luận văn học là công cụ chủ đạo. Quá trình khảo sát hai tác phẩm, tác giả nhận thấy có sự tương đồng trong hệ thống nhân vật trên nhiều bình diện: cấu trúc hệ thống nhân vật, chức năng và cá thể hoá... Điều này có thể lý giải bởi một số lý do cơ bản: cả hai tác phẩm có cùng phương pháp sáng tác; bối cảnh lịch sử, hoàn cảnh chính trị xã hội có sự tương đồng... Kết quả của nghiên cứu này góp phần khẳng định sự ảnh hưởng của văn học Xô viết và phương pháp sáng tác hiện thực xã hội chủ nghĩa tới văn học Việt Nam hiện đại trong một giai đoạn lịch sử văn học nhất định, là tư liệu đối chiếu, so sánh trong hoạt động nghiên cứu lịch sử văn học và giảng dạy trong nhà trường.

Từ khóa: *Văn học Việt Nam; Bảo biên; Chu Văn, Đất vỡ hoang; Mikhail Sôlôkhốp; hệ thống nhân vật.*

Ngày nhận bài: 08/6/2020; Ngày hoàn thiện: 22/6/2020; Ngày đăng: 29/6/2020

A NUMBER OF SIMILARITIES IN THE CHARACTER SYSTEM IN DAT VO HOANG OF MIKHAIL SHOLOKHOV AND BAO BIEN OF CHU VAN

Doan Duc Hai

Distance Education Center

ABSTRACT

The objective of this paper is to point out the most basic similarities of the character system in *Dat vo hoang* of Mikhail Sholokhov and *Bao bien* of Chu Van. To achieve the above purpose, the author uses a number of research methods such as surveys, statistics, comparisons - history in which comparison is based on the basic concepts of literary theory. In the process of examining the two works, the author realized that there are similarities in the character system on many aspects: the character system structure, functions and personalization... This can be explained by several reasons: both works have the same method of composition; the historical and socio-political circumstances are similar... The results of this study contribute to affirming the influence of Soviet literature and methods of composing socialist realism on modern Vietnamese literature in a certain period of literary history, which is a comparative and comparative document in the study of literary history and teaching in schools.

Keywords: *Vietnamese literature; Bao bien; Chu Van, Dat vo hoang; Mikhail Sholokhov; character system.*

Received: 08/6/2020; Revised: 22/6/2020; Published: 29/6/2020

Email: haidd@tnu.edu.vn

<http://jst.tnu.edu.vn>; Email: jst@tnu.edu.vn

1. Đặt vấn đề

Nói đến *Đất vỡ hoang* của Mikhail Sôlôkhốp thì một thế hệ độc giả người Việt Nam sinh ra và lớn lên trong giai đoạn những năm 1950, 1960 của thế kỷ XX đều có những cảm nhận hết sức quen thuộc, đã từng hoà chung nhịp sống của tác phẩm trong những năm tháng xây dựng chủ nghĩa xã hội trên miền Bắc (giai đoạn 1960) với những tên tuổi nhân vật quen thuộc, ngưỡng mộ như Đavudốp, Nagunốp, Radomiônốp...

Giai đoạn những năm 1965 của thế kỷ XX, Việt Nam chúng ta cũng có một tiểu thuyết sử thi đồ sộ mang âm hưởng anh hùng ca của thời kỳ xây dựng xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc, chi viện cho tiền tuyến lớn miền Nam – đó là *Bão biển* của Chu Văn. Dưới góc độ nghiên cứu, tác giả nhận thấy có nhiều điểm tương đồng giữa hai tác phẩm này như phương pháp sáng tác, cảm hứng chủ đạo...; ở cấp độ chi tiết hơn như hệ thống nhân vật cũng có nhiều điểm tương đồng trong cấu trúc nhân cách, đặc điểm tính cách, cá tính hoá. Tuy nhiên, qua khảo sát, tác giả chưa ghi nhận được công trình nào nghiên cứu cụ thể về sự tương đồng trong hệ thống nhân vật của hai tác phẩm này mà mới chỉ dừng lại ở mức độ khái lược như Trần Ngọc Hiến với bài viết “Ảnh hưởng của văn học Xô viết đến văn xuôi cách mạng Việt Nam” [1] hoặc Đoàn Đức Hải với “Nghiên cứu một số đặc điểm về thời gian – không gian nghệ thuật trong tiểu thuyết *Bão biển* của Chu Văn” [2];

“Văn học hiện thực xã hội chủ nghĩa và tiểu thuyết Việt Nam 1960-1975 trên phương diện kiểu nhân vật trung tâm” của cùng tác giả [3], Nghiêm Thị Hồ Thu với “Thế giới nghệ thuật trong *Bão biển* của Chu Văn (trong so sánh với “*Đất vỡ hoang*” của Sôlôkhốp)” [4]. Mặc dù thời điểm ra đời khác nhau, không gian văn hoá, lịch sử xã hội khác nhau nhưng âm hưởng tình cảm chủ đạo và đặc biệt là hệ thống nhân vật vẫn có những điểm tương đồng nhất định. “Tiểu thuyết *Sông Đông êm đềm* của Sôlôkhốp có ảnh hưởng lớn đến các nhà văn Việt Nam trong việc xây dựng những

nhân vật anh hùng đa diện trong *Trên mảnh đất này*, *Sống mãi với thủ đô*, *Đất lửa*, *Phá vây*, *Bên kia biên giới*... Tiểu thuyết *Đất vỡ hoang* được in năm 1959, có ảnh hưởng sâu sắc đến nhiều tác phẩm viết về phong trào hợp tác hóa nông nghiệp như *Xung đột*, *Bão biển*, *Cái sân gạch*, *Hòn đá cối*... Ta có thể thấy bóng dáng của Đavudốp, Nagunốp qua các nhân vật Tiệp, Thất. Nhiều người cũng cho rằng lão Suca là nguyên mẫu của lão Ba Bơ trong *Bão biển*” [1].

Mục tiêu của bài báo này là chỉ ra những nét tương đồng cơ bản nhất về hệ thống nhân vật trong hai tác phẩm *Đất vỡ hoang* của Mikhail Sôlôkhốp và *Bão biển* của Chu Văn. Để thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu, tác giả sử dụng một số phương pháp như khảo sát, thống kê, nghiên cứu so sánh – lịch sử trong đó đối chiếu so sánh trên cơ sở những khái niệm cơ bản của lý luận văn học là công cụ chủ đạo.

2. Khảo sát so sánh các kiểu loại nhân vật trong hai tác phẩm

Nhân vật văn học là hình tượng con người được thể hiện bằng phương tiện văn học và vì vậy nó là một hiện tượng hết sức đa dạng. Tuy nhiên, trong các nhân vật, xét về nội dung, cấu trúc, chức năng có thể thấy nhiều hiện tượng lặp lại tạo thành các loại nhân vật. Mỗi tác phẩm văn học thường có nhiều nhân vật, trong trường hợp đó không phải mọi nhân vật trong tác phẩm đều có vai trò như nhau trong kết cấu và cốt truyện tác phẩm. Trong khảo sát này, tác giả sử dụng cách phân loại nhân vật theo *Từ điển thuật ngữ văn học* của Lê Bá Hán- Trần Đình Sử - Nguyễn Khắc Phi [5, tr. 235-236]. Một trong những tiêu chí phân loại nhân vật là dựa vào cấu trúc hình tượng, theo đó nhân vật được chia thành *nhân vật chức năng*, *nhân vật loại hình*, *nhân vật tính cách*, *nhân vật tư tưởng*. Trong nghiên cứu này tác giả triển khai khảo sát theo hướng phân loại như đã nêu.

2.1. Nhóm nhân vật chức năng

“*Nhân vật chức năng là nhân vật có các đặc điểm phẩm chất cố định, không thay đổi từ đầu đến cuối, sự tồn tại và hoạt động chỉ nhằm thực hiện một số chức năng trong truyện và trong việc phản ánh đời sống. Nhân*

vật đồng nhất với vai trò mà nó đóng trong tác phẩm” [5, tr. 228].

** Cặp nhân vật Bí thư huyện Ivan Nextérenko – Bí thư Thái*

Mặc dù tần suất xuất hiện trong tác phẩm không nhiều nhưng cả hai nhân vật này đều mang những nét đặc trưng của nhân vật chức năng. Họ thống nhất trong tính cách và hành động. Họ đều xuất thân từ giai cấp nông dân, cùng kinh qua chiến đấu, nhiều kinh nghiệm thực tiễn, là những “chiến sĩ cộng sản già dặn, thận trọng, giàu kinh nghiệm” [6, tr. 310]. Trong công tác lãnh chỉ đạo, họ có phương pháp giáo dục, luôn sâu sát địa bàn, giản dị, chân thành [7, tr. 610], hoà đồng nhưng rất kiên quyết [7, tr. 588, 593, 609]. Một điều có vẻ như khiến cường nhưng trong thực tế tác phẩm, họ luôn đúng. Trên hết, họ là đại diện kiên định, niềm tin tưởng vững chắc vào lý tưởng và chân lý cách mạng.

** Cặp nhân vật Đavudóp – Tiệp*

Với những tiêu chí định danh như trên, chúng ta có thể khẳng định nhân vật Đavudóp trong *Đất vỡ hoang* và nhân vật Tiệp trong *Bão biển* là những nhân vật chức năng. So sánh ở cấp độ hẹp, chúng ta nhận thấy hai nhân vật này có những nét tương đồng đáng kể. Mặc dù xuất hiện ở hai thời điểm lịch sử khác nhau nhưng rõ ràng tính khuôn mẫu đã bộc lộ rất rõ, hình mẫu nhân vật Đavudóp có ảnh hưởng nhiều đến hình mẫu nhân vật Tiệp: họ cùng có một xuất phát điểm cơ bản giống nhau, cùng là bộ đội xuất ngũ, đã trải qua rèn luyện và cùng về địa phương để gánh vác những công việc khó khăn ở cơ sở trong buổi đầu non trẻ xây dựng một xã hội mới. Trong công việc, họ là những người hết sức nghiêm túc, thẳng thắn, quyết liệt nhưng cũng hết sức chỉ lý chí tình, sẵn sàng lăn xả vào công việc cùng bà con, đồng chí (công việc hợp tác, đồng áng, mùa vụ, trấn áp bọn phản cách mạng...). Trong góc độ quan hệ đồng chí, công tác, họ luôn công bằng nhưng cũng rất kiên quyết và cũng rất chân tình để đồng chí mình cùng tiến bộ (quan hệ giữa Tiệp và chủ tịch Thất trong *Bão biển*, Đavudóp và Nagunóp, Radomiótốp trong *Đất vỡ hoang*).

Về góc độ đời tư, họ cũng có một hoàn cảnh gia đình đầy đau khổ, uất nghẹn; họ cùng lấy công việc làm điểm tựa, làm niềm vui để quên đi quá khứ đầy căm hận. Trong quan hệ tình cảm riêng tư, cá nhân họ cũng có những điểm tương đồng: Đavudóp đi lại với Luska – vợ cũ của Nagunóp còn Tiệp âm thầm thương nhớ Nhân – vợ của tên biệt kích Lực; cả hai cũng là niềm mơ ước của rất nhiều cô gái trẻ trung, ngoan hiền có, ghê gớm, dạn dĩ, táo tợn có (Đavudóp với Varia, Tiệp với Nhài...). Cuối cùng, lý trí đã vượt qua, cả hai cặp này đều không có kết thúc viên mãn trong tình cảm, đây cũng chính là cái kết quá khiến cường nhưng phù hợp với hoàn cảnh và tính cách. Đặt trong thế so sánh thì Đavudóp trong *Đất vỡ hoang* quyết liệt hơn rất nhiều so với Tiệp trong *Bão biển* trên mọi góc độ và cái kết của nhân vật này cũng bi tráng hơn rất nhiều.

2.2. Nhóm nhân vật loại hình

Theo Từ điển thuật ngữ văn học thì “nhân vật loại hình là nhân vật thể hiện tập trung một loại phẩm chất, tính cách nào đó của con người hoặc các phẩm chất, tính cách, đạo đức của một loại người nhất định của một thời đại” [5, tr. 229]. Nhân vật loại hình không phải là khái niệm trừu tượng, chúng được thể hiện trong tác phẩm qua những chi tiết chân thực, sinh động của cuộc sống. Trong nghiên cứu này, tác giả muốn đề cập tới hai cặp đôi nhân vật: Pôlôtxép và Iakop Lukits trong *Đất vỡ hoang* và Cha Phạm cùng Chánh Hạp trong *Bão biển*.

** Cặp nhân vật Pôlôtxép – Cha Phạm*

Trước hết ta bàn đến cặp nhân vật bề trên Pôlôtxép và Cha Phạm. Đây là hai nhân vật có thể nói đóng rất nhiều vai trong hai tác phẩm: là nhân vật chính, nhân vật phản diện, nhân vật loại hình thậm chí là cả nhân vật tư tưởng. Điểm chung đầu tiên của hai nhân vật này là đều khoác áo thần quyền để mê hoặc con chiên. Pôlôtxép là cựu sỹ quan kỵ binh, giết người không ghê tay nhưng luôn tỏ ra ngoan đạo, trước mỗi việc làm đều cung kính làm dấu thánh trước tượng Chúa; Cha Phạm – thân là đức cha nhưng thâm trầm khôn khéo, sâu độc,

là kẻ chủ mưu của mọi tội ác trên các xứ đạo Sa Ngọc, Sa Trung.

Điểm chung thứ hai của cặp nhân vật này là bản chất phản động, chống phá cách mạng điên cuồng, không từ bất cứ thủ đoạn nào nhằm đạt được mục đích. Pôlôptxép dù có mặt hay vắng mặt ở Grêmiatri Lốc thì đều là nguyên nhân trực tiếp hay gián tiếp gây ra sự hỗn loạn ở nơi này, gieo bao nhiêu bất ổn, đau khổ, mất mát, hy sinh, bao nhiêu cái chết của người dân vô tội (vợ chồng Khópróp [7, tr. 140], bao nhiêu sự hy sinh đau xót của cán bộ [7, tr. 970]...) đều có bàn tay trực tiếp hoặc gián tiếp của y; rồi sự phá hoại đầy thâm độc trước sự phát triển của nông trang và cả vùng sông Đông (giết gia súc gia cầm, phá hoại vụ thu hoạch, cày vỡ). Cha Phạm là nhân vật loại hình kết hợp với yếu tố tính cách, nhân vật này không đơn thuần mà phức tạp, là sự kết hợp nhiều thuộc tính, phẩm chất: đó là phẩm chất của một cha cố khôn ngoan có khả năng thu phục con chiên; phẩm chất của một nhà chính trị lão luyện, mềm dẻo, quyền biến; phẩm chất của một gã đàn ông hiểu sắc và giỏi chinh phục phụ nữ; phẩm chất của một tên gián điệp gian ngoan thâm độc chống phá cách mạng đến cùng. Chỉ qua lời nói, hành động, suy nghĩ, thái độ ứng xử của Cha Phạm với Cha Hoan, với Xơ Khuyên, với linh mục Lâm Văn Tập, với công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở vùng quê xứ đạo Sa Ngọc; qua các tình huống giàu kịch tính như khi các giáo dân kéo lên Tòa Giám để hỏi tội Cha Hoan, khi điều Cha linh hồn về Sa Ngọc... chúng ta càng thấy rõ hơn bản chất của nhân vật này.

** Cặp nhân vật Iakop Lukits – Chánh Hạp*

Thuộc hạ trung thành của Pôlôptxép trong *Đất vỡ hoang* là Iakop Lukits; còn của Cha Phạm trong *Bão biển* là Chánh Hạp. Qua khảo sát, so sánh, tác giả nhận thấy cũng có sự tương đồng về xuất xứ, tính cách của hai tên thuộc hạ cuồng tín này. Cả hai tên này đều là người của chế độ cũ, có những đặc quyền đặc lợi bị tước bỏ khi cách mạng thành công, có vỏ bọc ngoan ngoãn khi chấp nhận thể chế mới nhưng về sâu xa vẫn là phản cách mạng. Lợi dụng sự chưa

ổn định của thời kỳ đầu, bọn chúng khoác lên mình vỏ bọc chấp thuận nhưng khi có cơ hội, khi có sự hà hơi tiếp sức của các quan thầy phản động thì chúng trở nên hết sức nguy hiểm, ngầm ngầm chống phá công cuộc xây dựng cuộc sống mới.

Lukits thì chứa chấp Pôlôptxép, Liachepxki, lợi dụng vỏ bọc kế toán nông trang để phá hoại sản xuất (gây mâu thuẫn khi chia đất, xúi giục giết gia súc, rải cát vào chuồng bò để phá hoại sức kéo ngày mùa [7, tr. 239], xúi giục cướp lúa mạch, chỉ điểm ám sát Nagunóp và thủ tiêu vợ chồng Khópróp [7, tr. 238]...); bên cạnh đó, bản chất tư hữu, tư lợi không sửa chữa được đã gây nên sự mâu thuẫn nội bộ, nghi ngờ lẫn nhau trong lãnh đạo các đội sản xuất cũng như nông trang.

Chánh Hạp cũng chẳng khác gì, nhà lão ta chính là nơi tụ tập của các thành phần bất hảo, chống đối chính quyền của lũ tay chân đầu bù đầu bướt ngu muội mà cuồng tín như Mấy, Ngật, Búp... hắn cũng sẵn sàng bỏ cả tiền của, gia sản ra để lôi kéo, xúi giục giáo dân phá hoại mùa màng, bỏ gặt đi lễ; sa đà vào lễ hội, nguyện ngăm, kèn đồng, diều sáo, cỗ suý cho những việc đi ngược lại nếp sống văn hoá mới.

Nhìn chung, hai nhân vật này có điểm chung là cuồng tín, tư lợi, bị lợi dụng nhưng đều khoác áo ngoan đạo và chấp thuận một cách giả hiệu.

2.3. Nhóm nhân vật tính cách

“Nhân vật tính cách là một kiểu nhân vật phức tạp được miêu tả trong tác phẩm như một nhân cách, một cá nhân có cá tính nổi bật” [5, tr. 232]. Trong nhân vật tính cách, cái quan trọng không phải là đặc điểm, thuộc tính, phẩm chất xã hội mà thể hiện chủ yếu ở tương quan giữa các thuộc tính, tương quan giữa thuộc tính với môi trường, tình huống. Nhân vật tính cách vì thế thường có những mâu thuẫn nội tại, những nghịch lý, chuyển hoá khiến cho nhân vật không đồng nhất, giản đơn. Trong trường hợp này, tác giả muốn đề cập tới nhân vật Radomiótnóp trong *Đất vỡ hoang* và Thắt trong *Bão biển*.

** Cặp nhân vật Radomiótnóp – Thắt*

Điểm tương đồng đầu tiên của hai nhân vật này chính là xuất xứ, họ cùng là những nhân vật chính diện, nằm trong bộ máy lãnh đạo để xây dựng nông trang, hợp tác xã. Họ là những người “chân liền” ở địa phương, nắm rõ tình hình cơ sở, có uy tín trong nhân dân, đảm nhiệm chức vụ nhất định trong bộ máy chính quyền mới... nhưng điều tác giả muốn đề cập tới ở đây là những diễn biến tâm lý, cách hành xử trong công việc cũng như tương quan, tương tác với đồng chí với quần chúng của họ trong giải quyết các mâu thuẫn xã hội, công việc, gia đình.

Với Radomiótnóp, tần suất xuất hiện trong *Đất vỡ hoang* không nhiều bằng Đavudóp nhưng qua diễn tiến tác phẩm chúng ta nhận ra sự tồn tại tư tưởng công thần, kẻ cả, một cách hành xử khôn khéo, nhiều khi là né tránh. Trong rất nhiều xung đột (ám sát, đấu tranh, cướp phá kho lúa mạch, tranh chấp cỏ khô rồi các kỳ hội nghị...) Radomiótnóp đều rất “an toàn”; ngay cả đỉnh điểm cao trào, khốc liệt nhất thì người hy sinh là Đavudóp và Nagunóp. Rồi việc Radomiótnóp gạt dần đi những quá khứ đau buồn về vợ con để qua lại với Varia – vợ goá một lính Sa hoàng cũ rồi sau đó dừng dừng nhìn cô ta đi lấy chồng khác... cũng phần nào bộc lộ tính cách, hành xử của nhân vật này; làm cho tác phẩm đời hơn, chân thực hơn, phản ánh gần hơn, đúng hơn những gì đang diễn biến trong đời sống xã hội mà không quá gò ép, khiên cưỡng, cứng nhắc (chi tiết Radomiótnóp ra thăm ngôi mộ người vợ ở cuối tác phẩm đã khẳng định phần nào nhận định này [7, tr. 981]). Tính cách của nhân vật này thống nhất và xuyên suốt cả hai tập của tác phẩm, mặc dù tập hai ra đời năm 1960, sau 20 năm gián đoạn bởi chiến tranh vệ quốc và xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Với Thắt trong *Bão biển* thì sao? Khởi điểm của Thắt là một cán bộ tốt, nhiệt tình với công việc, có nhiều kinh nghiệm thực tế và đã kinh qua đấu tranh nên rất kiên định về tư tưởng, rất kiên quyết với kẻ thù. Và tất nhiên, với bề dày thành tích như vậy, Thắt không tránh

khỏi tâm lý lão làng, đàn anh trong giải quyết công việc. Các yếu tố nêu trên không phải là nguyên nhân chính dẫn nhân vật này đến bi kịch tinh thần. Ẩn họa đến với chủ tịch Thắt không phải từ phía trước, phía gần lửa rất mật, vì anh luôn cảnh giác và kiên quyết với kẻ thù mà lại đến từ chính hậu phương gia đình. Thói háo danh của bà vợ, sự ham muốn hưởng thụ thái quá và ảo tưởng về quyền lực của vợ đã làm anh vướng vào mê cung của vật chất và quyền lực một cách gián tiếp. Chính từ sự nhu nhược đối với vợ mà Thắt đã gián tiếp đưa con mình vào con đường hư hỏng. Nhà đã bị bọn phản động lợi dụng để làm hại ngay chính bố đẻ của mình và thất thân, huỷ hoại thanh danh gia đình. Quá trình suy sụp về mặt tinh thần của chủ tịch Thắt đã được tác giả Chu Văn quan sát và phân tích rất chính xác, từ những suy nghĩ thành kiến với lớp trẻ, những suy bì với Tiệp, sự buông xuôi trong gia đình, cách giáo dục con cái đến hành vi che dấu khuyết điểm cá nhân, sợ ảnh hưởng uy tín... Niềm tin và lý tưởng cộng sản đã khai sáng tâm hồn Thắt buổi mở đầu cũng đã nâng anh lên vượt qua khó khăn chứ không phải niềm tin tôn giáo. Những dòng bộc bạch của Thắt với Tiệp sau khi ra viện [6(2), tr. 549-552] đã cho chúng ta thấy sự hồi sinh, giải thoát về tư tưởng trong con người Thắt, tiếp thêm sức mạnh và dũng khí cho anh để lại tiếp tục gánh vác, tiếp tục đương đầu với khó khăn.

Cả hai nhân vật Radomiótnóp trong *Đất vỡ hoang* và Thắt trong *Bão biển* đều là những nhân vật có diễn biến tâm lý tương đối phức tạp, đều được các tác giả chú ý dụng công phân tích nhưng khách quan đánh giá thì nhân vật chủ tịch Thắt trong *Bão biển* đa diện và có chiều sâu tâm lý hơn nhiều, kết thúc với nhân vật này cũng mang tính khai sáng.

** Cặp nhân vật Suka – Ba bơ*

Một cặp nhân vật nữa tác giả muốn đề cập tới trong nhóm nhân vật tính cách đó là lão Suka trong *Đất vỡ hoang* và lão Ba bơ trong *Bão biển*. Mặc dù không phải là nhân vật chính

nhưng cả hai nhân vật này đều để lại những ấn tượng rất thú vị trong lòng người đọc, và tất nhiên, theo dòng chảy trung tâm của bài viết này, họ có những điểm tương đồng hết sức đáng yêu. Xuất thân thấp, một quá khứ với bao nỗi đời cơ cực đắng cay, được đánh giá là không bình thường về thần kinh, khoác lác đến chết cười nhưng bản chất rất tốt đẹp. Tiếng cười của họ là tiếng nói, nguyện vọng của nhân dân lao động. Nhân vật Suka trong *Đất vỡ hoang* “đời” hơn cụ Ba bơ trong *Bão biển* vì còn có vợ, gia đình. Vợ lão Suka chính là ánh xạ chỉ ra những điểm yếu, mặt tối, hạn chế của những con người bình thường với những tham bời đời thường nhưng không thay đổi về bản chất tốt đẹp. Điểm chung đáng yêu của hai nhân vật này là thói dãi dòng, khoác lác nhưng hết sức ấn tượng. Hình ảnh hai nhân vật này làm cho không khí tác phẩm mềm đi nhưng cũng không kém phần triết lý, như một lực lượng công lý nhân dân, khẳng định một chân lý đời thường “*dù cho quá khứ có đau thương cực nhục đến đâu thì nhân loại cũng từ biệt nó với một nụ cười vui vẻ*” (Nagunóp).

** Cặp nhân vật Luska – Nhân*

Một cặp nhân vật nữa tác giả muốn đề cập tới bởi có những nét tương đồng trong hoàn cảnh, tính cách, rất cá tính, rất đáng thương và đôi khi cả đáng trách. Đó là nhân vật Luska trong *Đất vỡ hoang* và nhân vật Nhân trong *Bão biển*. Điểm chung đầu tiên của cặp nhân vật này là nữ, cùng có hoàn cảnh hôn nhân trắc trở, tan vỡ nhưng cùng có một sức sống mãnh liệt, khao khát yêu thương và đòi hỏi phải được yêu thương.

Điểm đặc biệt đầu tiên đó là xuất xứ nhân vật bởi Luska trong *Đất vỡ hoang* chính là vợ cũ của Nagunóp – một cán bộ cốt cán, gai góc, mạnh mẽ của Grêmiatri Lốc. Sau khi chia tay với Nagunóp bởi những lý do không mấy hay ho - ả ta ngoại tình với Chimôphây “mũi toác”, con một ku lác cũ và có nhiều nợ máu với cách mạng và nhân dân Grêmiatri Lốc; ả ta như một con ngựa cái hoang, bất chấp mọi dèm pha, dè bêu của bà con làng xóm để sống một cuộc sống

phóng túng, thoải mái bản năng nhưng hoàn toàn không làm hại đến ai. Ngay cả đến Đavudóp ả ta cũng không tha, công khai tán tỉnh, mời chài và trên thực tế, đã có lúc Đavudóp đã ngã lòng với ả [7, tr. 468]. Việc Luska vẫn yêu thương, lén lút qua lại với Chimôphây “mũi toác”, can đảm đến nhìn mặt hần lần cuối khi đã bị Nagunóp bắn chết ngay cạnh hàng rào nhà mình, rồi cả việc một cô ả Luska béo trọc béo tròn, vui vẻ bên anh cán bộ địa chất bụng phệ đầu hói bên vùng Sakhotur [7, tr. 980]... được lý giải bằng gì? Không thể lý giải những hành động ấy bằng lý tưởng, bằng giác ngộ hay niềm tin tôn giáo mà chỉ có thể lý giải bằng lý lẽ đời sống con người. Bởi ai cũng có một cuộc sống riêng, khao khát và những dục vọng của riêng mình, bản năng ấy nó sẽ bùng phát mãnh liệt, dữ dội ở những cá nhân, cá biệt và nếu không có sự quan tâm, giáo dục thường xuyên, kịp thời, phù hợp thì những cá biệt ấy trở thành tiêu cực. Dưới góc độ lý trí, chúng ta không cổ súy những hành vi ấy của Luska nhưng không thể phủ nhận sức sống, sự khao khát yêu thương và đòi hỏi phải được yêu thương của nhân vật nữ này.

Cùng với hệ quy chiếu trên, chúng ta thấy nhân vật Nhân trong *Bão biển* cũng là nữ nhân vật được gửi gắm nhiều yêu thương, xa xót. Nhân - người đàn bà bất hạnh, đáng trách, đáng giận và đáng thương. Có lẽ tất cả những tình cảm yêu thương, cảm thông của tác giả đã dành hết cho Nhân và vợ Khuyên mặc dù trong *Bão biển* có không ít nhân vật phụ nữ. Nhân, từ một người phụ nữ công giáo bình thường, gặp nhiều bất hạnh trong hạnh phúc gia đình, do mất niềm tin vào cuộc sống nên đã gửi trọn đức tin nơi đức chúa Lờ. Từ một giáo dân yên phận và có phần cam chịu, thờ ơ với việc đời, khe khắt giữ mình theo giáo lý của đạo, Nhân đã bị bọn phản động lợi dụng, lôi kéo. Đó là cô Phatima Nhân, là cô Nhân của hội Tận Hiến - một người không hề đếm xỉa gì đến hạnh phúc chân chính của em ruột mình, mù quáng trong hành động, sẵn sàng làm những việc mà người có chút nhận thức, nhân cách không bao giờ làm như vụ gây rối

và phá phách trong đám cưới Vượng - Ái. [6(2), tr. 284-285], [6(2), tr. 287-288].

Vậy còn người đàn bà Nhân thì sao? Thăm sâu trong tâm khảm Nhân vẫn là niềm ao ước một cuộc sống lứa đôi cho dù hạnh phúc ấy chẳng đẹp bằng người. Nhân cũng đã chấp nhận Lực đầy thôi, mặc dù biết hẳn là tên quỷ dữ. Cũng vì phần đàn bà ấy mà Nhân đã ảo tưởng khi được gần gũi Cha Phạm - vừa sợ, vừa kính, vừa thêm muốn, và chị đã bị lợi dụng cả thân xác lẫn tâm hồn. Khao khát yêu thương là một nhu cầu chính đáng của mỗi con người nhưng đặt tình yêu nhầm chỗ và mù quáng thì nó trở nên hết sức nguy hiểm. Khi những hành động đầy khoan dung và độ lượng của Tiệp cảm hoá tâm hồn Nhân cũng là lúc trái tim chị ngân lên những nốt yêu đương. Thật xúc động khi nghe đoạn đối thoại, hò hẹn của Tiệp và Nhân trên cánh đồng Ánh sáng trong vụ thu hoạch khoai lang lứa đầu [6(2), tr. 754]. Những tưởng hạnh phúc đã đến với họ đầy muộn màng nhưng đắm thắm... nhưng không! Tình yêu ấy bị giằng xé quyết liệt giữa lí trí và những rung động con tim nơi Tiệp, bị toan tính hãm hại, bị mưu toan lợi dụng [6(2), tr. 750-751]... Có gì bất hạnh hơn khi người phụ nữ khao khát yêu thương và đòi hỏi phải được yêu đương lại tuột mất tình yêu đầu đã trong tâm với. Chính vì hạnh phúc không thể níu kéo được, chỗ dựa tinh thần cuối cùng vụt mất, nên Nhân lại cảm phần mà quay lại con đường cũ, lại bị kích trong tâm trạng, lại sai lầm trong hành động. Tình yêu có thể cảm hoá con người nhưng khi tình yêu bị bóp chết thì nó lại trở thành thuốc độc, dễ làm con người nhắm mắt đưa chân quay về con đường lầm lạc. Sự sám hối muộn màng của Nhân khi tố cáo Lực chỉ là phần kết khiên cưỡng và mang tính hình thức.

Điểm chung giữa Luska và Nhân là những phụ nữ khao khát yêu thương, tình cảm riêng tư đầy éo le, đã cùng cố gắng vượt lên hoàn cảnh nhưng một bên là cố gắng giành giữ (Luska trong *Đất vỡ hoang* [7]) còn một bên là thụ động, yếu mềm và buông bỏ (Nhân

trong *Bão biển* [6]) và cuối cùng đều là một kết cục buồn. Khi lựa chọn hai nhân vật nữ này vào cặp so sánh, tác giả cũng nhận thấy ít nhiều có sự chênh lệch. Điều người viết muốn hướng tới chính là số phận, đời sống tình cảm của những nhân vật nữ này ít nhiều tiêu cực nhưng lại rất chân thực trong đời thường. Một câu hỏi còn để ngỏ: họ đáng thương hay đáng trách? Tuy nhiên, theo đánh giá cá nhân, nhân vật Luska trong *Đất vỡ hoang* là một nữ nhân vật đặc biệt.

Cả *Đất vỡ hoang* của Mikhain Sôlôkhốp và *Bão biển* của Chu Văn đều là những tác phẩm đồ sộ, dung lượng lớn (*Đất vỡ hoang* là 981 trang, *Bão biển* là 829 trang); số lượng nhân vật đông đảo, đa diện, phong phú, diễn biến tâm lý phức tạp... nên khi đặt vấn đề so sánh ở bình diện tác phẩm là rất khó khăn; ở một diện hẹp hơn, với một số nhân vật, tác giả nhận thấy có những nét tương đồng nên lựa chọn để so sánh, đối chiếu nhưng còn ở thể giản lược nên không tránh khỏi thiếu sót, phiến diện. Trong hai tác phẩm còn rất nhiều kiểu, nhóm nhân vật như hệ thống các nhân vật tư tưởng, nhân vật lưỡng cực hoặc đa diện... có thể khai thác so sánh để chỉ ra sự tương đồng nhưng do khuôn khổ của bài viết có hạn nên chưa thể tiến hành triệt để. Kết quả nghiên cứu này hy vọng đóng góp những kiến giải sơ lược về sự ảnh hưởng của phương pháp sáng tác hiện thực xã hội chủ nghĩa cũng như đóng góp của tác giả Mikhain Sôlôkhốp vào tiến trình lịch sử văn học hiện đại thông qua các tác phẩm của mình đồng thời cũng chỉ ra những tiếp biến, vận dụng của các thế hệ nhà văn trong lịch sử phát triển của văn học thế giới.

3. Kết luận

Qua khảo sát, phân tích, so sánh, đối chiếu cho thấy có sự tương đồng nhất định trên phương diện hệ thống nhân vật, cấu trúc nhân cách, diễn biến tâm lý và hành động của các cặp nhân vật đã lựa chọn, liệt kê để so sánh trong hai tác phẩm. Chúng ta phải khẳng định *Đất vỡ hoang* của Mikhain Sôlôkhốp là tác phẩm có tính chất khuôn mẫu, định hướng nhưng cũng hết sức đa dạng phong phú trong xây dựng tính cách nhân vật.

Qua khảo sát và phân tích một số cặp nhân vật được coi là tương đồng, chúng ta có thể lý giải sơ bộ về lý do tạo nên sự tương đồng ấy bởi hai tác phẩm có cùng phương pháp sáng tác; bối cảnh lịch sử, hoàn cảnh chính trị xã hội..., và đặc biệt *Đất vỡ hoang* cũng như tác giả Mikhain Sôlôkhốp là tác giả, tác phẩm có vùng ảnh hưởng lớn đối với văn học hiện đại thế giới. Bên cạnh đó, tác giả cũng nhận thấy còn có nhiều điểm tương đồng khác về bối cảnh, xung đột, không gian, tiểu tiết bổ trợ và nhiều vấn đề có liên quan đến cấu trúc tổng thể của hai tác phẩm. Đây cũng chính là hướng gợi mở cho những nghiên cứu tiếp theo của tác giả. Kết quả nghiên cứu này cũng góp một phần khẳng định tính chất tiếp nối của phương pháp sáng tác hiện thực xã hội chủ nghĩa phù hợp với hoàn cảnh lịch sử cụ thể. Cả hai tác phẩm đều đã hoàn thành được nhiệm vụ chính trị, lịch sử; ghi dấu ấn trong dòng chảy lịch sử văn học, là tư liệu đối chiếu, so sánh trong hoạt động nghiên cứu lịch sử văn học và giảng dạy trong nhà trường.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1]. N. H. Pham, "The influence of Soviet literature on Vietnamese prose", 2017. [Online]. Available: <http://www.baophuyen.com.vn/93/18000/anh-huong-cua-van-hoc-xo-viet-den-van-xuoi-cach-mang-viet-nam.html>. [Accessed Apr. 25, 2020].
- [2]. D. H. Doan, "Study on some characteristics of artistic time and space in Chu Van's novel "Bao bien",", *TNU - Journal of Science and Technology*, vol. 4, no. 48, pp. 11-16, 2008.
- [3]. D. H. Doan, "Socialist realism literature and Vietnamese novels 1960-1975 in terms of central character type," *TNU - Journal of Science and Technology*, vol. 91, no. 03, pp. 93-100, 2012.
- [4]. T. H. T. Nghiem, "The art world in *Bao bien* Chu Van (in comparison with *Dat vo hoang* of Sholokhov)," Master thesis in Literature, University of Education - Thai Nguyen University, 2010.
- [5]. B. H. Le, D. S. Tran, and K. P. Nguyen, *Dictionary of literary terminology*. Education Publishing House, Hanoi, 2009.
- [6]. V. Chu, *Bao bien (2 episodes)*. Literature Publishing House, Hanoi, 1969.
- [7]. M. Solokhop, *Dat vo hoang*. Literature Publishing House, Hanoi, 2005.